

POPIS

EXPERIMENTÁLNÍ SKUPINA ŽÁKŮ

LEKCE:

1. POPIS PŘEDMĚTU A OSOBY
2. POPIS DĚJE A PRACOVNÍHO POSTUPU
3. POPIS – OPAKOVÁNÍ

VÝUKOVÉ CÍLE:

Žáci:

- ⇒ vlastními slovy vysvětlí, k čemu slouží popis,
- ⇒ vysvětlí, jakým způsobem se postupuje při vytváření popisu,
- ⇒ podle ukázek rozliší, zda se jedná o popis prostý, odborný, nebo umělecký,
- ⇒ sami napíší popis na zadané téma,
- ⇒ vypíší přídavná jména, která mohou použít při popisu osoby/předmětu,
- ⇒ vyhledá chyby v popisu a opraví je.

POPIS PŘEDMĚTU A OSOBY

(Slohová a komunikační výchova, 6. ročník,

1. lekce, experimentální skupina)

HRA

Strašidýlka

Každý žák potřebuje dostatečně velký **papír** (velikost A4) a **tužku** nebo **pastelku**. Papír si zezadu žáci podepíší a nechají jej **ležet na své lavici**. Během hry se budou pohybovat od lavice k lavici, ale jejich papír zůstane na místě.

Žáci kreslí podle pokynů učitele postupně strašidýlko. Na svůj papír nejprve nakreslí **tvár hlavy**. Může být oválná, kulatá, hranatá nebo trojúhelníkového tvaru, fantazii se meze nekladou. Hlavu by měli žáci situovat doprostřed papíru a měla by být dostatečně veliká. Ale pozor – ne moc veliká, protože k ní budeme ještě přimalovávat uši a krk. Pro ně musí být na papíře také místo.

Jakmile žáci vytvořili hlavu, přesunou se se svou tužkou k papíru souseda – učitel určí směr, kterým se žáci posunou. Na sousedův výkres každý namaluje jedno **oko**, dejme tomu pravé. Tvar oka je opět libovolný, je povoleno dozdobit oko řasami. Jakmile se žáci znovu posunou, malují na další výkres druhé **oko**. Na dalších a dalších výkresech přikreslují **obočí** – nejprve jedno, pak druhé (huňaté, tenké, rovné, šikmé, zakulacené...); **nos** (špičatý, úzký, široký, křivý, bambulka...); **řty** (úzké, plné, usměvavé, zamračené, otevřené se zuby, s vyplazeným jazykem...); **uši** – opět nejprve jedno, pak druhé (velké, malé, s náušnicí, chlupaté...), **krk** (tenký, široký, s náhrdelníkem...) a nakonec **vlasy** (ježaté, dlouhé, kudrnaté, husté...).

Celkem se žáci posunou desetkrát, s hlavou na svém výkresu tedy malují celkem 11 součástí hlavy a obličeje.

Jakmile jsou strašidýlka hotova, vrátí se každý ke svému výkresu a prohlédne si, jak ostatní jeho strašidýlko vytvořili.

Nyní každý vymyslí svému strašidýlku **jméno**, které se bude hodit k jeho vzhledu. Dále mohou žáci určit věk tohoto strašidla, **kde žije** a **čím se živí**.

Strašidla většinou bývají starší než sto let, žijí ve zdech, ve starých hradech, v lesích, ve stokách a živí se neposlušnými dětmi, odpadky, hmyzem apod.

Za domácí úlohu je možné žákům zadat vytvořit podle obrázku **popis strašidýlka**. Strašidýlka a jejich charakteristiky si žáci mohou vystavit ve třídě.

Pozn.: Námět hry podle autorky.

VÝKLAD

Popis

- jedná se o slohový útvar, ve kterém popisujeme tvory, věci, různé činnosti a přírodní děje;
- úkolem popisu je vystihnout jednotlivé části popisovaného objektu, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy;
- existuje několik způsobů, jak psát popis (zdola nahoru, zvnějšku dovnitř, zleva doprava, od celku k částem, od nápadného k méně nápadnému, od blízkého ke vzdálenému...);
- **druhy:**
 - statický a dynamický (děje);
 - prostý, odborný a umělecký popis.

ÚKOL

Určete, zda se jedná o popis prostý, odborný, nebo umělecký.

Učitel čte ukázky.

Ukázka č. 1:

Zimní atmosféru této malebné vesničky podtrhuje husté sněžení a holé stromy. Převažuje zde bílá barva sněhu a krásně modrá obloha. Jen detaily fasád domečků nebo oblečení dětí v popředí jsou barevnější.

V hlavní části obrázku vidíme děti, které si užívají zimních radovánek na sněhu. Některé stavějí sněhuláka, jedno se právě vrátilo ze sáňkování a určitě by se rádo připojilo k ostatním...

Ukázka č. 2:

Náš byt se nachází v 9. patře staršího panelového domu. Vstup vede do středně velké předsíně, z níž můžeme vejít do pěti z osmi místností našeho bytu. Proti vstupním dveřím je koupelna a toaleta. Koupelna je vybavena vanou, umývadlem a velmi starou pračkou. Dveře vpravo od koupelny vedou do prostorného obývacího pokoje, který je vybaven hnědým sektorovým nábytkem a pěknými velkými obrazy sladěnými do modrých tónů. Každého jistě na první pohled upoutá vitrína plná maminčina oblíbeného broušeného skla...

Ukázka č. 3:

Elektrická varná konvice ETA 0184 slouží ke krátkodobému ohřevu vody pomocí topné spirály umístěné na dně konvice. Na samotné konvici je zabudovaná kontrolka signalizující ohřev vody a vodoznak, pomocí kterého můžeme rychle zjistit, kolik je v konvici vody. Ve výlevce je umístěno filtrační sítko zabraňující proniknutí případných usazenin z topného tělesa do připravovaného nápoje. Konvice má schopnost automatického vypnutí po dosažení varu. Je ji však možno vypnout ručně před dosažením varu pomocí vypínače umístěného nad vývodem přívodní šňůry...

ZÁPIS DO SEŠITU

POPIS

- informuje, jak vypadá určitý objekt, věc nebo osoba;
- má vystihnout jednotlivé části popisovaného objektu, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy;

Statický popis

- popis objektu (budovy, místnosti, třídy, krajiny), předmětu (hračky, nástroje) a osoby (kamaráda, slavné osobnosti, pohádkové postavy);
- výstižná podstatná a přídavná jména, slovesa, příslovce, předložky a přirovnání;
- příklady.

CVIČENÍ

Práce dvojic, nahrazujte nespisovné výrazy spisovnými:

Vedle dveří do kuchyně jsou dveře do obývacího a dále do děčáku. Další dveře vedou na balkon a do špajzky. V obývacího vlevo od dveří máme gauč pokrytý dekou. Naproti dveřím pod oknem stojí jídelní stůl s kytkou ve váze a židle. Na pravé straně pokoje je rozložena sedačka s konferenčním stolem. Odtud dobře vidíme na telku, umístěnou spolu s videem a kazetákem v soustavě skříněk na protější stěně.

PRÁCE S UČEBNICÍ

Podstatná jména nahrazujte přídavnými:

sloupek ze dřeva

pletivo z drátu

střecha z došků

dům z panelů

rámy z plastu

závora u dveří

klička u okna

okna ve střeše

komín z cihel

veranda ze dřeva

místnost v podkroví

okapy z mědi

tašky na střeše

parapet z plechu

Pozn.: Učebnice Český jazyk 6 (Fraus), strana 114, cvičení 3.

POPIS DĚJE A PRACOVNÍHO POSTUPU

(Slohová a komunikační výchova, 6. ročník,

2. lekce, experimentální skupina)

OPAKOVÁNÍ

K čemu slouží popis?

Popisuje tvory, věci, různé činnosti a přírodní děje, úkolem popisu je vystihnout jednotlivé části popisovaného objektu, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy.

Na jaké dva druhy popis dělíme?

Statický a dynamický.

Jak při popisu nejčastěji postupujeme?

Od obecného k jednotlivému...

HRA

Kresli, co ti napíšu

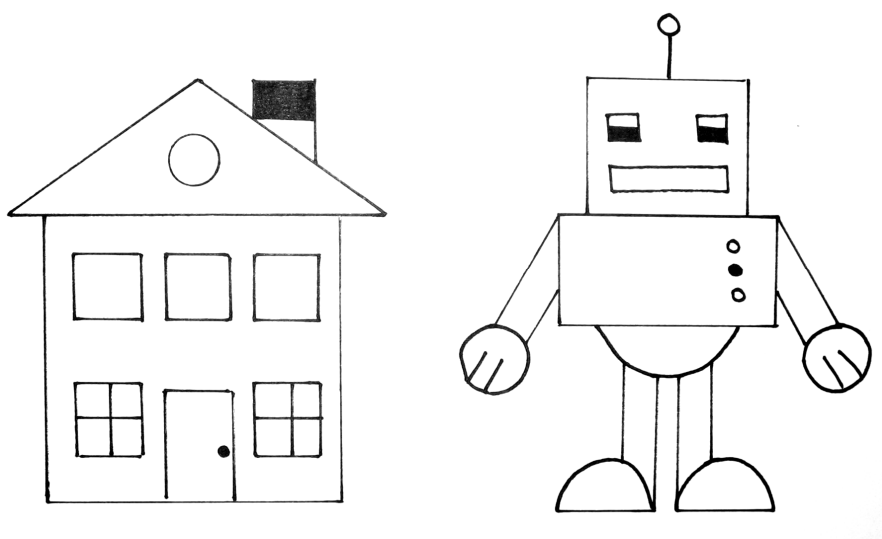
Učitel si připraví dva jednoduché **obrázky**, které pro žáky namnoží. Rozdá potom do lavic střídavě každé dvojici jiný obrázek. Žáci, kteří sedí vedle sebe, mohou pracovat se stejným obrázkem, vymění si pak popisy se spolužáky, kteří sedí za nimi/před nimi.

Prvním úkolem žáků je obrázek, který dostali, **popsat** tak, aby podle návodu dokázal další žák ten samý obrázek nakreslit. Jakmile mají žáci popisy (návody) hotové, vymění si je mezi sebou a začnou podle nich **kreslit**.

Hotové obrázky pak porovnají s originály. Mohou vzájemně prodiskutovat to, co si myslí, že spolužák udělal při popisu obrázku špatně, co pro ně bylo nepřesné a nejasné apod.

Diskuze může pokračovat s celou třídou. Co je při popisu důležité? Jak musíme volit slova? Jak se co nejpřesněji vyjadřovat? Jak může mezi lidmi snadno vzniknout nedorozumění?

Pozn.: Námět hry podle KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*, str. 119.

ZÁPIS DO SEŠITU – POKRAČOVÁNÍ

Dynamický popis

- děje a pracovního postupu (práce s předmětem, výroba, návod, recept);
- usiluje o živé podání;
- zachování logického sledu;
- odborné názvy (termíny), výstižná slovesa (dějová slovesa) – příklady.

PRÁCE S TEXTEM

Pracovní list č. 3.

Přečtěte si ukázkou popisu:

Natrhejte dvě a půl stránky novin na maličké kousky, dejte je do mixéru a přidejte pět větších šálků vody. Mixér dobře uzavřete a zapněte ho. Přístroj nechejte běžet tak dlouho, až se z papíru udělá kaše.

Do pekáče nalijte vodu do výšky 2,5 cm a dejte do ní pletivo. Na pletivo nalijte šálek papírové kaše a rukou ji pečlivě rozprostřete. Připravte si několik listů starých novin, otevřete je a srovnejte na sebe. Vyzvedněte opatrně pletivo z pekáče a nechte vodu odtéct. Položte pletivo s kaší na připravené noviny a zavřete je. Všechno opatrně obraťte tak, aby pletivo bylo nad kaší (ovšem uvnitř novin). Pracujte pečlivě, na této etapě práce hodně záleží!

Noviny položte na prkno a vytlačte vodu. Potom pletivo opatrně vyjměte a papírovou kaši nechte schnout na novinách nejméně 24 hodin. Po jejich uplynutí se přesvědčte, zda je papír z kaše suchý. Pokud ano, opatrně ho z novin sloupněte.

Do vlastnoručně vyrobeného papíru můžete balit knihy a dárky, lze na něj ale i kreslit.

Vymyslete název pro tento popis.

Sestavte osnovu.

Sepište výčet potřebného materiálu a pomůcek.

Potřeby: staré noviny, mixér, větší šálek, voda, nádoba (např. pekáč), pletivo (síťka do okna proti mouchám), prkno (vál na válení těsta).

Kam byste tento výčet v popisu umístili?

Pozn.: Učebnice Český jazyk pro 6. ročník základní školy (SPN), strana 151.

HRA

Zakázané písmeno

Žáci musí říkat pouze slova, která **neobsahují zakázanou hlásku**. Učitel vyvolává jednoho po druhém. Kdo se splete, má **trestný bod**, kdo nic nevymyslí, dostává trestný bod také.

Příklady:

Jmenujte oblečení, aniž byste vyslovili souhlásku S. Špatně je **sukně, svetr, opasek...** Správně jsou například **legíny, lodičky, čepice...**

Jmenujte přídavná jména popisující charakter člověka, aniž byste použili samohlásku A. Špatně je **lakomý, ambiciózní, nadaný...** Správně je **zlý, lhostejný, smělý, učenlivý...**

Pozn.: Námět hry podle FRAJEROVÁ, L. *Didaktické hry k českému jazyku*, str. 28.

POPIS – OPAKOVÁNÍ

(Slohová a komunikační výchova, 6. ročník,

3. lekce, experimentální skupina)

HRA

Obrázky

Učitel si připraví **zásobu obrázků** (například věcí, rostlin, nebo zvířat, která žáci bezpečně poznají).

Žáci se mohou rozdělit do skupin, které budou hrát proti sobě.

K tabuli půjde vždy jeden žák. Dostane od učitele jeden obrázek, který si prohlédne, a začne **slovy popisovat**, co na obrázku je. Nesmí však přímo zmínit hledané slovo. Pokud popisuje prase divoké, řekne, že se jedná o zvíře, které žije v lese, je asi půl metru vysoké, má tmavé štětiny a je podobné jednomu domácím zvířeti... U popisování věcí můžeme zakázat žákům, aby říkali, k čemu se předměty používají. Například u kartáčku na zuby nesmí žák říct, že se tím čistí chrup, ale musí vysvětlit, jak je tato věc velká, z jakého je materiálu apod.

Pokud někdo tuší, o jaké zvíře se jedná, vykřikne jeho název. Tišší variantou je, že se žáci nejprve přihlásí, ale učitel musí dbát na to, aby žáci neměli po celou dobu hry připravenou zvednutou ruku. Dlaně musí ležet na lavici. Učitel také musí sledovat všechny žáky, aby si byl jistý, či ruka byla nahoře jako první.

Skupina, která jako první uhodne, co na obrázku je, získává bod. V popisování se vystřídají všichni žáci.

Na závěr si skupiny sečtou body. Která jich má nejvíce?

Pozn.: Námět hry podle autorky.

ÚKOL

Pracovní list č. 4.

Přepracujte popis obličeje, najděte chyby, správně seřadte a upravte:

Má nízké čelo. Nos má tupý a malý jako knoflík. Ústa má drobná. Má klenuté obočí.

Má hnědozelené oči jako kočka. Bradu má mírně zakulacenou. Má tmavé kaštanové vlasy jako její matka.

PRÁCE S UČEBNICÍ

Doplňte přídavná jména:

Naše třída

Chodím do třídy 6.A. Naše třída je umístěna v _____ patře _____ budovy. Celou _____ stranu třídy tvoří čtyři _____ okna. Na _____ stěně je zavěšena _____ tabule. Nalevo od ní visí obraz pana prezidenta. Vpravo vedle tabule je připevněna menší _____ tabule s magnetky. Na _____ stěně je v rohu _____ umyvadlo a _____ koš, vedle jsou dveře do chodby a čtyři _____ skříně. Na _____ stěně vidí _____ skřínky, ve kterých je vždy výstavka _____ prací. Na podlaze je _____ linoleum. Na stropě jsou připevněny _____ zářivky. Celou plochu třídy zabírají tři řady _____ lavic s _____ židličkami. Před lavicemi stojí _____ stůl s _____ židlí pro paní učitelku. Třída je vymalována _____ barvou. Ve třídě se nám líbí a snažíme se udržovat v ní čistotu a pořádek.

Pozn.: Učebnice *Český jazyk 6* (Fraus), strana 115, cvičení 4. Případně pracovní list č. 4.

VÝKLAD

Přídavná jména – role zpřesňujících přídavných jmen je při popisu nezastupitelná. Pouze díky nim můžeme napsat výstižný a přesný popis.

CVIČENÍ

Slovní zásoba k popisu postavy – doplňte co nejvíce přídavných jmen, zapisujte do sešitu:

Celkový vzhled: _____

Postava: _____

Vlasy: _____

Oči: _____

Čelo: _____

Nos: _____

Rty: _____

Tváře: _____

Pohled: _____

Hlas: _____

Řeč: _____

Chůze: _____

Oblečení: _____

Pozn.: Učebnice Český jazyk 6 (Fraus), strana 116, cvičení 1. Případně pracovní list č. 4.

PRÁCE S TEXTEM

Pracujte ve dvojici. Přečtěte si ukázkou a podtržené výrazy nahradte opačnými (jinými).

Sledujte, jak se popis změní.

Moje kamarádka se jmenuje Dana. V červenci jí bude dvanáct let. Je vyšší štíhlé postavy. Její oválnou hlavu zdobí krátké hnědé vlasy, vysoké čelo, rovný malý nos a plná ústa, která jsou červená jako jahody. Její oči, modré a hluboké jako studánky, se radostně usmívají na svět. Dobře se opaluje, takže je stále pěkně snědá. Má jasný, melodický hlas. Je klidné, tiché povahy, proto je mezi spolužáky velmi oblíbená. Ráda čte a chodí dvakrát týdně plavat. Nejraději nosí sportovní oblečení. Mám ji moc ráda a přála bych si, aby naše přátelství vydrželo až do dospělosti.

Rozdělte popis na odstavce. Podle odstavců sestavte osnovu popisu.

Vymyslete název.

Pozn.: Učebnice Český jazyk 6 (Fraus) strana 117, cvičení 4. Případně pracovní list č. 4.